

Цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

УДК 347.918.2

Хоперія Анаїт Артурівна

аспірант Інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Хоперия Анаит Артуровна

аспирант Института права

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Khoperiya Anayit

PhD Student of the Institute of Law of the

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID: 0000-0001-8907-6172

**ПРАКТИКА РОЗГЛЯДУ СПОРІВ ЩОДО КОМПЕТЕНЦІЇ
МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБИТРАЖУ
ПРАКТИКА РАССМОТРЕНИЯ СПОРОВ ОТНОСИТЕЛЬНО
КОМПЕТЕНЦИИ МЕЖДУНАРОДНОГО КОММЕРЧЕСКОГО
АРБИТРАЖА**

**PRACTICE OF DISPUTES RESOLUTION CONCERNING COMPETENCE
OF INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION**

Анотація. У статті проаналізовано останню судову практику нового Верховного Суду у справах про визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, яка стосувалася наявності компетенції в арбітражу. Досліджувана практика охоплювала розгляд спорів, коли сторона арбітражної угоди, проти якої прийнято рішення

міжнародним комерційним арбітражем, посилається на відсутність компетенції в арбітражу розглядати відповідний спір як на підставу для відмови у визнанні та наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу.

Особливу увагу приділено спірним ситуаціям з точки зору формального трактування положень договору та закону, коли не було очевидним, який висновок може зробити Верховний Суд за результатами розгляду справи. Зокрема проаналізовано рішення прийняті за у наступних справах: №796/32/2018 за заявою Закритого акціонерного товариства «Білоруська нафтова компанія», №796/188/2018 за заявою Товариства з обмеженою відповідальністю «Русметалі», №824/126/20 за заявою фірми Енермаш Хандельс ГМБХ, та висновки сформульовані Верховним Судом по інших справах.

Загалом було відзначено, що у спірних ситуаціях Верховним Судом зазвичай приймалися рішення на користь наявності компетенції у міжнародного комерційного арбітражу, відповідно, арбітражне рішення визнавалося в Україні та надавався дозвіл на його виконання в примусовому порядку. Таким чином, можна зазначити, що в Україні відбувається формування проарбітражної судової практики.

В результаті дослідження було зроблено висновки про причини виникнення спорів щодо наявності компетенції міжнародного комерційного арбітражу розглядати конкретний спір між сторонами. На основі цих висновків можна надати практичні рекомендації, яких повинні дотримуватися сторони при складенні арбітражних застережень.

Ключові слова: *арбітраж, міжнародний комерційний арбітраж, компетенція, компетенція міжнародного комерційного арбітражу, визнання рішення міжнародного комерційного арбітражу.*

Аннотация. В статье проанализировано последнюю судебную практику нового Верховного Суда по делам о признании и предоставлении разрешения на выполнение решений международного коммерческого арбитража, которая касалась наличия компетенции арбитража. Исследуемая практика охватывала рассмотрение споров, когда сторона арбитражного соглашения, против которой принято решение международным коммерческим арбитражем, ссылается на отсутствие компетенции арбитража рассматривать соответствующий спор как на основание для отказа в признании и предоставлении разрешения на исполнение решения международного коммерческого арбитража.

Особое внимание уделено спорным ситуациям с точки зрения формальной трактовки положений договора и закона, когда не было очевидным, какой вывод может сделать Верховный Суд по результатам рассмотрения дела. В частности проанализированы решения приняты по в следующих делах: №796/32/2018 по заявлению Закрытого акционерного общества «Белорусская нефтяная компания», №796/188/2018 по заявлению Общества с ограниченной ответственностью «Русметали», №824/126/20 по заявлению фирмы Энермаш Хандельс ГМБХ, и выводы сформулированы Верховным Судом по другим делам.

Всего было отмечено, что в спорных ситуациях Верховным Судом обычно принимались решения в пользу наличия компетенции у международного коммерческого арбитража, соответственно, арбитражное решение признавалось в Украине и предоставлялось разрешение на его исполнение в принудительном порядке. Таким образом, можно отметить, что в Украине происходит формирование проарбитражной судебной практики.

В результате исследования были сделаны выводы о причинах возникновения споров о наличии компетенции международного коммерческого арбитража рассматривать конкретный спор между сторонами. На основании этих выводов можно дать рекомендации, которым должны следовать стороны при составлении арбитражных оговорок.

Ключевые слова: *арбитраж, международный коммерческий арбитраж, компетенция, компетенция международного коммерческого арбитража, признание решения международного коммерческого арбитража.*

Summary. *The article analysis the latest court decisions of the new Supreme Court in cases of recognition and granting permission to enforce awards of international commercial arbitrations, which concerned the existence of jurisdiction of arbitral tribunals. The analysed cases covered disputes where a party to an arbitration agreement, against which an arbitral award was granted by an international commercial arbitral tribunal, alleged that the arbitral tribunal had no jurisdiction to consider the dispute; therefore, a ground existed for refusing to recognize and authorize the execution of the international commercial arbitral award.*

Particular attention was paid to controversial situations in terms of formal interpretation of the law and the contract provisions and when it was not obvious what conclusion the Supreme Court could make based on the results of the case. In particular, the Supreme Court decisions in the following cases were analyzed: №796/32/2018 on the application of Closed Joint-Stock Company "Belarusian Oil Company", №796/188/2018 on the application of Limited Liability Company

"Rusmetali", №824/126/20 on the application of Enermash Handels GmbH, and the conclusions formulated by the Supreme Court in other cases.

In general, we noted that in disputable situations, the Supreme Court usually ruled in favor of the jurisdiction of international commercial arbitration, respectively, the arbitral award was recognized enforced in Ukraine. Thus, we noted that pro-arbitration court practice is being formed in Ukraine.

The study concluded about the root causes of disputes over the jurisdiction of international commercial arbitration to consider the disputes between the parties. Based on these conclusions, it is possible to provide practical recommendations that the parties must follow when drawing up arbitration clauses.

***Key words:** arbitration, international commercial arbitration, competence, competence of international commercial arbitral tribunal, recognition of the decision of the international commercial tribunal.*

Постановка проблеми. Питання компетенції міжнародного комерційного арбітражу є не тільки цікавою теоретичною проблематикою, але й має цілковиту практичну спрямованість, оскільки наявність чи відсутність компетенції міжнародного комерційного арбітражу зумовлює можливість або ж неможливість подальшого визнання та виконання його рішень державними судами. Оскільки відсутність компетенції арбітражного органу веде до відмови у визнанні і наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, дослідження відсутності компетенції міжнародного комерційного арбітражу набуває особливо важливого практичного значення.

В Україні формування практики розгляду справ щодо надання дозволу на примусове виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу знаходиться на стадії активного розвитку. Це зумовлює доцільність

проаналізувати актуальну практику вирішення спорів судами України, де сторони оспорювали наявність компетенції міжнародного комерційного арбітражу розглядати той чи інший спір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підстави для відмови у визнанні та виконанні арбітражних рішень та проблематику компетенції міжнародного комерційного арбітражу досліджували у своїх роботах багато науковців та практиків, серед яких можна зазначити наступних: А. Волков [13], А. Данилейко [15], А.С. Довгерт [16], О. Друг [15], І. Ємельянова [12], В.І. Кисіль [16], Н. Костюк [2], В.І. Нагнибіда [14], О.Г. Хрімлі [18], Г.А. Цірат [17] та багато інших. Втім, питання актуальної судової практики щодо розгляду спорів про компетенцію міжнародного комерційного арбітражу залишається особливо актуальним, зокрема з огляду на початок формування відповідної практики новим Верховним Судом.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Завданням цього дослідження є аналіз наявної судової практики у спорах пов'язаних із наданням дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, коли сторона, проти якої прийнято рішення, заперечує наявність компетенції міжнародного комерційного арбітражу, а також причин виникнення таких спорів.

Виклад основного матеріалу. У переважній більшості випадків проблеми з визнанням та виконанням арбітражного рішення пов'язані з відсутністю у арбітра компетенції виникають саме при спірних ситуаціях, коли відсутність компетенції не є очевидною. При цьому, відсутність компетенції як довод проти виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу доволі часто використовує саме недобросовісна сторона, яка хоче використати оспорювання компетенції як засіб затягнути та відстрочити

виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу. Такі випадки варто проаналізувати крізь призму практики нового Верховного Суду.

Цікавою у контексті сучасної практики є справа №796/32/2018 за заявою Закритого акціонерного товариства «Білоруська нафтова компанія», Республіка Білорусь, про визнання і надання дозволу на виконання рішення Міжнародного арбітражного суду при Білоруській торгово-промисловій палаті від 01 вересня 2017 року у справі № 1546/08-16 за позовом Публічного акціонерного товариства «Укртранснафта», Україна, до Закритого акціонерного товариства «Білоруська нафтова компанія» про стягнення заборгованості та зустрічним позовом Закритого акціонерного товариства «Білоруська нафтова компанія» до Публічного акціонерного товариства «Укртранснафта» про стягнення заборгованості, за апеляційною скаргою Публічного акціонерного товариства «Укртранснафта».

Так, у даній справі згідно з наявним третейським застереженням, згідно з пунктом 5.3 договору між сторонами, всі спори і суперечності за договором або у зв'язку з його виконанням будуть вирішувати шляхом переговорів. У випадку недосягнення взаємної згоди у спорах і суперечностях, які виникли, спори підлягають розгляду в суді за місцем знаходження відповідача. При зверненні до суду виконавцем таким судом буде Міжнародний арбітражний суд при Білоруській торгово-промисловій палаті. У такому випадку судочинство здійснюється відповідно до матеріального і процесуального права Республіки Білорусь. Місце проведення засідань – м. Мінськ, мова розгляду – російська. При зверненні до суду замовником таким судом буде Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України. У такому випадку судочинство здійснюється відповідно до матеріального права України та регламенту даного суду. Місце проведення засідань – м. Київ, мова розгляду – російська.

Спiрне питання виникло при розглядi зустрiчного позову, який подала ЗАТ «Бiлоруська нафтова компанiя» до ПАТ «Укртранснафта» до МАС при Бiлоруськiй ТПП, адже, арбiтражна угода не мiстила окремих положень про подачу зустрiчних позовiв, а формально сторони визначили компетентним арбiтраж за мiсцем знаходження вiдповiдача.

Ухвалою про компетенцiю вiд 30 серпня 2016 року МАС при Бiлоруськiй ТПП визнав наявнiсть власної компетенцiї на розгляд зустрiчного позову ЗАТ «Бiлоруська нафтова компанiя» до ПАТ «Укртранснафта» про стягнення 31 722 665, 02 доларiв США у справi №1546/08-16, де первинний позов було подано ПАТ «Укртранснафта» до ЗАТ «Бiлоруська нафтова компанiя» про стягнення 56 207 618, 50 доларiв США. Роз'яснено сторонам право у п'ятнадцятиденний термiн пiсля отримання копiї вказаної ухвали звернутися до Президiї МАС при Бiлоруськiй ТПП з клопотання про прийняття постанови про компетенцiю, яка буде остаточною.

Постановою Президiї МАС при Бiлоруськiй ТПП про компетенцiю вiд 14 листопада 2016 року, визнано наявнiсть у МАС при Бiлоруськiй ТПП компетенцiї на розгляд зустрiчного позову ЗАТ «Бiлоруська нафтова компанiя» до ПАТ «Укртранснафта» про стягнення 31 722 665, 02 доларiв США у справi № 1546/08-16, де первинний позов було подано ПАТ «Укртранснафта» до ЗАТ «Бiлоруська нафтова компанiя» про стягнення 56 207 618, 50 доларiв США.

Верховний Суд (України) переглядаючи ухвалу Апеляцiйного суду мiста Києва про визнання арбiтражного рiшення та надання дозволу на його виконання зазначив, що зустрiчний позов є одним iз рiзновидiв способу захисту проти пред'явленого первiсного позову, i за загальним процесуальним правилом пiдлягає розгляду спiльно з ним в одному судi. Аналiзуючи змiст арбiтражної угоди, необхідно дiйти висновку про те, що сторонами

погоджено, що у випадку, якщо одна із них (в даному конкретному випадку ПАТ «Укртранснафта») ініціює звернення з позовом до компетентного суду за місцем знаходження відповідача (ЗАТ «Білоруська нафтова компанія»), то арбітражна процедура буде здійснюватися за регламентом МАС при Білоруській ТПП, при цьому не була виключена можливість пред'явлення до неї зустрічного позову та їх спільний розгляд за загальним правилом. Отже, було зроблено висновок, що сторони, які бажають виключити застосування конкретної процедури згідно із діючим регламентом арбітражної установи, повинні чітко про це зазначити в арбітражній угоді, в іншому випадку, може бути застосована не бажана для сторін процедура на підставі положень такого регламенту.

Так, в аналізованій справі Верховний Суд зазначив, що відповідно до частин першої та другої статті 25 Регламенту МАС при Білоруській ТПП від 17 березня 2011 року, відповідач у справі має право пред'явити позивачу зустрічний позов. Зустрічний позов може бути прийнято до розгляду МАС виключно за умови наявності арбітражної угоди, що відповідає вимогам статті 4 вказаного Регламенту, яку може бути укладеною у виді арбітражного застереження або у вигляді окремого договору.

З урахуванням наведеного, Верховний Суд погодився з рішенням апеляційного суду та визнав, що МАС при Білоруській ТПП був компетентний розглядати зустрічний позов [1]. Таким чином при спірній ситуації, яка дозволяла формально трактувати положення арбітражної угоди по-різному, Верховний Суд дотримався принципу, що будь-які неточності у тексті арбітражної угоди та сумніви щодо її дійсності, чинності та виконаності повинні тлумачитися на користь дійсності, чинності та виконаності такої арбітражної угоди, забезпечуючи принцип автономності арбітражної угоди.

Доволі часто між сторонами виникають спори, які пов'язані із тим, що в арбітражній угоді чи відповідному застереженні у договорі, сторони не чітко визначили назву арбітражної установи. При цьому, в основному такі посилання мають формальний характер і використовуються стороною-боржником, яка не має наміру виконувати арбітражне рішення, щоб уникнути виконання своїх зобов'язань. Однак в таких справах не зважаючи на формальні дефекти зі змісту договору можливо встановити, яку саме арбітражну установу сторони наділили компетенцією розглядати їхні спори, які впливають із відповідних договорів.

Яскравим прикладом в цьому випадку є постанова Верховного Суду по справі № 796/188/2018 від 06 червня 2019 року, у якій ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» посилався на те, що згідно умов контракту, остаточним і обов'язковим для обох сторін є рішення арбітражу (без чіткого визначення такої арбітражної установи). Натомість в інших положеннях договору по цій справі було чітко зазначено, що справи, які впливають із договору, уповноважений розглядати МКАС при ТПП.

Аргументи апелянта Верховний Суд визнав необґрунтованими, оскільки системний аналіз інших положень договорів свідчив, сторони під рішенням арбітражу розуміли саме рішення МКАС при ТПП [2]. Таким чином, Верховний Суд не підходить із надмірною формальністю до вирішення вказаних спорів. Тим не менше, для уникнення непорозумінь, сторонам необхідно чітко формулювати арбітражні застереження, щоб не надавати можливість протилежній стороні посилатися на певні формальні неточності в договорі намагаючись використати їх, щоб зробити арбітражне застереження незастосовуваним.

Подібні до попередніх доводів, однак вже з більш ґрунтовними аргументами, використовувалися стороною, проти якої прийнято арбітражне

рішення по справі №824/4/19, по якій Верховним Судом було прийнято рішення від 28 листопада 2019 р [3]. Так, сторони, проти яких прийнято арбітражне рішення посилалися на те, що вони не погоджували вирішення арбітражного спору саме Китайською міжнародною економічною і торгівельною арбітражною комісією (місто Шеньчжень). Ці аргументи Верховний Суд відхилив з огляду на наступне.

Під час апеляційного провадження у цій справі скажники не надали належного спростування умовам, зазначеним у пункті 4 договору поруки № JSQJTCC12003, а також належних (офіційних) та допустимих доказів того, що вказана арбітражна комісія не мала права розглядати цей арбітражний спір, не зазначили місце та належний арбітражний орган, в якому повинен був відбутися арбітражний розгляд. Крім того, з тексту Арбітражного рішення Китайської міжнародної економічної і торгівельної арбітражної комісії (місто Шеньчжень) від 27 листопада 2017 року вбачається, що розгляд справи та ухвалення самого рішення по суті справи здійснено арбітражною колегією Китайської міжнародної економічної і торгівельної арбітражної комісії у складі головуючого арбітра Тан Гун-юаня, арбітрів Сяо Юн-піна та Хуан Янь-міна. Разом з тим, функція арбітражної комісії філії арбітражного суду в Південному Китаї відповідно до вказаного арбітражного рішення, зокрема, полягала в направленні учасникам арбітражного провадження повідомлень про арбітраж, «Арбітражних правил», «Списку учасників арбітражної комісії», а також документів, надісланих учасниками арбітражного провадження до цієї філії [3].

Крім цього, Верховний Суд підкреслив, що обидва відповідачі арбітражного провадження обрали свого арбітра у справі - Хуан Янь -міна., що, як слушно зазначає суд, спростовує доводи скажників щодо неналежного арбітражного розгляду.

Відповідачі у цій справі №824/4/19 також посилалися на технічні помилки у посиланнях основного договору на договір поруки та гарантії як обґрунтування відсутності повноважень міжнародного комерційного арбітражного суду [3]. Проте усі з цих доводів Верховний Суд визнав такими, що стосуються розгляду справи по суті і саме арбітражний суд був компетентний розглядати ці питання, що було здійснено в межах арбітражного провадження. При цьому, технічні помилки в номерах договорів, на які містили посилання договори, що забезпечували виконання зобов'язань, не було визнано належним спростуванням наявності компетенції арбітражу. Крім цього, договори зберігали чинність та не були скасовані судом, що стало ще одним аргументом суду для задоволення заяви про визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу.

Не можна не звернути увагу і на ті справи, де арбітражне застереження не відповідало рекомендованому самою арбітражною установою застереженню та не містило назви арбітражної установи компетентної розглядати спір. Так, Верховний Суд у справі № 824/126/20 від 28 січня 2021 року прийняв постанову на користь наявності компетенції арбітражного суду, коли арбітражне застереження містило суттєві дефекти та боржник оспорував з цього приводу можливість виконання рішення міжнародного комерційного суду [4].

Так, сторона, проти якої було прийнято рішення, зазначала, що текст арбітражного застереження не містить домовленості сторін щодо передачі спору на розгляд арбітражу; третейське застереження, визначене сторонами у пункті 9.2 контракту, не містить погодження сторонами передачі спору по суті до третейського суду; не містить посилання на конкретний орган, якому

сторони передають право вирішувати можливі суперечки; не містить погодженого сторонами порядку розгляду спорів.

Самим же ж п. 9.2 контракту по цій справі було зазначено, що можливі суперечки у зв'язку з формулюванням або вчиненням цього контракту повинні вирішуватися в господарському суді при Торгово-промисловій палаті за місцем знаходження відповідача відповідно до чинної арбітражної процедури. Рішення суду є для обох сторін остаточним та обов'язковим. Обидві сторони будуть до початку арбітражного провадження намагатися владнати інцидент мирним шляхом.

Таким чином, у цьому випадку не точно було зазначено назву арбітражної установи, однак по суті можна було встановити, що сторони мали на увазі саме МКАС при ТПП, укладаючи вказаний договір. Верховний Суд у цьому випадку прийняв рішення на користь наявності юрисдикції МКАС при ТПП, не знайшовши в доводах відповідача належного обґрунтування, як і інших порушень, на які посилалася сторона, проти якої прийнято арбітражне рішення.

Ця справа, на нашу думку, є показова оскільки в ній було проявлено принцип, що будь-які сумніви щодо наявності компетенції в міжнародного комерційного арбітражу через формальні неточності арбітражного застереження, як правило, повинні трактуватися на користь наявності компетенції в арбітражу.

Цікавий підхід для обґрунтування відсутності компетенції використав боржник по справі № 234/11586/17, по якій Верховним Судом у постанові від 09 лютого 2021 року було підтримано позицію нижчестоящих судів щодо надання дозволу на визнання та виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу [5]. Сторона, проти якої було прийнято рішення посилалася на те, що у положенні контракту було передбачено, що такий

контракт діє до 01 лютого 2011 року, а поставка продукції була здійснена у 2013-2014 роках, тобто за межами строку дії контракту. Як наслідок, сторона посилалася, що сам контракт та відповідне арбітражне застереження в ньому не мало б застосовуватися до правовідносин, що виникли.

Ці доводи були спростовані матеріалами справи, оскільки контракт був продовжений. При цьому, Верховний Суд виходив в першу чергу з того, що арбітражне застереження не визнане недійсним та відповідно підлягає застосуванню. При цьому, Верховний Суд чітко наголосив у цій справі, що арбітражне застереження не повинно бути недійсним чи незастосовним з підстав неточного переліку умов арбітражного застереження, а саме місцезнаходження арбітражу, складу арбітрів, місця проведення засідання арбітражного суду [5]. Аналогічні позиції висловив Верховний Суд по справах № 796/95/2018 [6] та № 824/65/19 [7].

Ми вважаємо, що у таких категоріях спорів повинен використовуватися доктринальний підхід, відповідно до якого арбітражне застереження розглядається як окрема угода і розірвання чи припинення строку дії договору, за загальним правилом, не повинно мати наслідком незастосування арбітражної угоди щодо спорів, які виникли з приводу відповідного договору.

Дуже поширеною підставою оскарження стороною, проти якої прийнято арбітражне рішення, компетенції міжнародного комерційного арбітражу, є те, що арбітражне застереження не містить переліку спорів, що передаються для вирішення міжнародному комерційному арбітражу. Йдеться в першу чергу про спори з приводу тлумачення умов договору, визнання недійсним договору, розірвання договору тощо.

У цьому контексті показовим є позиція Верховного Суду викладена у постанові по справі № 824/53/19 від 26 березня 2020 року [8]. Одним з аргументів сторони, проти якої було прийняте рішення, було те, що арбітраж

належним чином не проаналізував аргументи апелянта про те, що обсяг арбітражної угоди не охоплює питання щодо розірвання контракту.

У цій справі Верховний Суд підтримав позицію суду нижчої інстанції, який надаючи правову оцінку указаним аргументам заявника, цілком обґрунтовано зазначив про те, що вони суперечать змісту пунктів 7.2-7.3 укладеного між сторонами контракту № 01/11/2016-ВЕ, відповідно до яких у випадку неможливості вирішення спорів шляхом переговорів сторони передають їх на остаточне вирішення і розгляд у МКАС при ТПП України та згодні з тим, що у процесі розгляду і вирішення спорів будуть застосовані регламент МКАС при ТПП України. Тобто, резюмував Верховний Суд, арбітражна угода сторін, що міститься у контракті чітко визначає арбітражну установу, яка компетентна вирішувати спори, що виникають з цього договору; передбачає передачу на розгляд МКАС при ТПП України усіх, без виключень спорів та розбіжностей, які можуть виникнути в процесі виконання цього контракту, в тому числі і спорів щодо його розірвання; арбітражна угода чітко визначає процедуру вирішення спору, якою є регламент МКАС при ТПП України [8].

У цьому випадку повністю підтримуємо позицію Верховного Суду, однак звертаємо увагу, що для сторін, які укладають арбітражну угоду чи встановлюють відповідне застереження, для уникнення будь-яких сумнівів у майбутньому важливо зазначити чітко або перелік спорів, які можуть передаватися на розгляд арбітражу, або підкреслювати, що сторони погодили передачу будь-яких спорів для розгляду в арбітражі, в тому числі про розірвання чи визнання недійсним договору.

Цікавою з точки зору правозастосування є справа № 824/256/2018, по якій Верховним Судом прийнято постанову від 12 вересня 2019 року [9]. Скаржник оспорував наявність компетенції для розгляду спору Асоціацією

торгівлі зерном та кормами (САФТА), оскільки частина угод, по яких виник спір, не містила арбітражного застереження.

Так, із рішення САФТА, яке аналізував Верховний Суд, випливає, що у п'яти договорах відсутнє посилання на Арбітражний розгляд Асоціацією торгівлі зерном та кормами (САФТА), а саме у рамковій угоді від 25 травня 2012 року, генеральному договорі про співробітництво в сфері сільського господарства від 24 жовтня 2012 року та трьох додаткових угодах від 24 жовтня 2012 року, 21 листопада 2012 року і 30 листопада 2013 року відповідно. Три з чотирьох інших документів прямо передбачають арбітражний розгляд відповідно до арбітражних правил ГАФТА № 125, а саме: договори № 98 та № 99 і додаткова угода від 22 вересня 2013 року; і один документ, додаткова угода від 21 травня 2013 року, передбачає проведення арбітражного розгляду у Лондоні. У пункті 1.5 вказаного рішення зазначено, що в ході заслуховування були згадані п'ять документів, які не передбачають арбітражний розгляд відповідно до арбітражних правил ГАФТА № 125 [9].

Сторони не брали до уваги питання підвідомчості у п'яти документах, та апеляційний розгляд був продовжений без урахування будь-яких застережень щодо підвідомчості. Більш того, жодна сторона не заперечила проти включення дев'яти документів у пакет документів для заслуховування або проти посилання будь-якою стороною на будь-який з дев'яти документів. Відповідно, асоціація офіційно встановила, що вона уповноважена брати до уваги усі дев'ять документів у вирішенні спірних питань між сторонами [9].

Хоча в подальшому, виходячи зі змісту апеляційного рішення №4474А, було встановлено, що стягнення відбулося лише на підставі Договорів № 98 та 99, які містять арбітражне застереження, та додаткової угоди від 21 травня 2013 року, яка є доповненням та невід'ємною частиною договорів № 98 та 99,

тому відсутні підстави вважати, що апеляційне рішення № 4474А від 14 грудня 2017 року постановлено щодо питань, які виходять за межі арбітражної угоди [9], однак ми вважаємо, що сам по собі факт, що сторони погодилися в процесі на розгляд САФТА договорів без арбітражного застереження може підтверджувати угоду сторін, в тому числі усну, про передачу спору на розгляд арбітражу. Як відомо, такі угоди можуть укладатися і після виникнення спору, якщо сторони згодні та бажають визначити порядок розгляду.

Крім цього, згідно із законодавством України та міжнародних договорів, відсутність заперечень щодо наявності компетенції у міжнародного комерційного арбітражу в подальшому позбавляє сторону під час розгляду в суді питання щодо визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення заперечувати проти наявності повноважень в арбітражу.

Доволі часто аргументи сторін щодо відсутності компетенції в арбітражу зводяться до неналежного складу арбітражного суду, зокрема через порушення в призначенні арбітрів. Прикладом таких спорів може бути справа № 824/239/2018, щодо якої Верховним Судом прийнято постанову від 17 жовтня 2019 року [10]. Сторона, проти якої було прийнято рішення, посилалася на те, що їй не було надано можливості призначити арбітра до складу арбітражного суду. Проте Верховний Суд, проаналізувавши положення Арбітражного регламенту Арбітражного інституту Торгової палати Стокгольма прийшов до висновку про необґрунтованість заперечень сторони. Так, цим регламентом передбачено, що, якщо у спорі приймають участь кілька позивачів або відповідачів, а склад арбітражу включає декількох арбітрів, всі позивачі разом або всі відповідачі разом повинні призначити рівну кількість арбітрів. Якщо будь-яка із сторін не здійснить

спільного призначення, правління здійснює призначення всього складу арбітражу [11]. Сторона заперечуючи проти спільного розгляду спору не подала разом зі співвідповідачем свої пропозиції щодо вибору арбітра, відповідно правління арбітражної установи призначило такого арбітра самостійно, при цьому визнавши заперечення сторони щодо спільного розгляду спору необґрунтованими.

Таким чином, Верховний Суд погодився із висновком Київського апеляційного суду про те, що склад міжнародного комерційного арбітражу відповідав угоді між сторонами, та тим, що ним було досліджено відповідність відмови у відводі суддів вимогам арбітражного регламенту, про що було зазначено в ухвалі Київського апеляційного суду від 14 червня 2019 року [10].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Враховуючи аналіз судової практики, поширеними причинами виникнення спорів щодо компетенції арбітражу можна назвати:

- Лише часткове підпорядкування спорів з приводу договірних відносин міжнародному комерційному арбітражу разом із нечіткими формулюваннями, які саме спори розглядатимуться арбітром;
- Наявність дефектів в арбітражній угоді (застереженні), які не дозволяють чітко визначити, яку саме арбітражну установу сторони обрали;
- Використання оціночних понять при характеристиці складу арбітрів (таких як «компетентний», «кваліфікований» тощо);
- Використання неточних чи дефектних визначень арбітражної процедури.

Цікавим для подальших досліджень залишається більш глибоке теоретико-практичне опрацювання категорій «компетенція міжнародного

комерційного арбітражу» та її правової природи, як і дослідження інших підстав для відмови у визнанні та наданні дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу.

Література

1. Постанова Верховного Суду у справі № 796/32/2018 від 4 жовтня 2018 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77181176#>
2. Постанова Верховного Суду по справі № 796/188/2018 від 06 червня 2019 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82499375>
3. Постанова Верховного Суду у справі № 824/4/19 від 28 листопада 2019 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86206027>
4. Постанова Верховного Суду у справі № 824/126/20 від 28 січня 2021 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94525238>
5. Постанова Верховного Суду у справі № 234/11586/17 від 09 лютого 2021 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94737863>
6. Постанова Верховного Суду у справі № 796/95/2018 від 22 серпня 2019 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83976262>
7. Постанова Верховного Суду у справі № 824/65/19 від 13 лютого 2020 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87733035>
8. Постанова Верховного Суду у справі № 824/53/19 від 26 березня 2020 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88601433>
9. Постанова Верховного Суду у справі № 824/256/2018 від 12 вересня 2019 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84375511>
10. Постанова Верховного Суду у справі № 824/239/2018 від 17 жовтня 2019 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85238413>
11. Arbitration Rules of the Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce. 2017. URL: <https://sccinstitute.com>

12. Ємельянова І. Ефективний арбітраж – який він. ЮРИСТ&ЗАКОН. 2019. №30. URL: <https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine/900521>
13. Волков А., Костюк Н. Виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу на території України. 2018. №29-30. С. 631-632. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/vikonannya-rishen-mizhnarodnogo-komerciynogo-arbitrazhu-na-teritoriyi-ukrayini.html>
14. Нагнибіда В.І. Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів: зб. наук. пр. / за ред. Ю. В. Білоусова. Хмельницький: ФОП Мельник А.А., 2019. 296 с.
15. Друг О., Данилейко А. Проблемні аспекти визнання й виконання на території України рішень міжнародного арбітражу проти суверенних держав. URL: https://sk.ua/uk/publications-uk/arbitration_against_sovereign_states-ua/
16. Міжнародне приватне право. Особлива частина: підручник. за ред. А.С. Довгерта і В.І. Кисіля. К.: Алерта, 2013. 400 с.
17. Цірат Г.А. Міжнародний комерційний арбітраж: навч. посіб. К.: Істина. 2002. 304 с.
18. Хрімлі О.Г. Захист прав інвесторів у сфері господарювання: теоретико-правовий аспект / НАН України, Ін-т. економіко-правових досліджень. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 320 с.

References

1. Postanova Verkhovnogho Sudu u spravi No. 796/32/2018 vid 4 zhovtnja 2018 roku. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77181176#>
2. Postanova Verkhovnogho Sudu po spravi No. 796/188/2018 vid 06 chervnja 2019 roku. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82499375>

3. Postanova Verkhovnogho Sudu u spravi No. 824/4/19 vid 28 lystopada 2019 roku. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86206027>
4. Postanova Verkhovnogho Sudu u spravi No. 824/126/20 vid 28 sichnja 2021 roku. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94525238>
5. Postanova Verkhovnogho Sudu u spravi No. 234/11586/17 vid 09 ljutogho 2021 roku. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94737863>
6. Postanova Verkhovnogho Sudu u spravi No. 796/95/2018 vid 22 serpnja 2019 roku. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83976262>
7. Postanova Verkhovnogho Sudu u spravi No. 824/65/19 vid 13 ljutogho 2020 roku. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87733035>
8. Postanova Verkhovnogho Sudu u spravi No. 824/53/19 vid 26 bereznja 2020 roku. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88601433>
9. Postanova Verkhovnogho Sudu u spravi No. 824/256/2018 vid 12 veresnja 2019 roku. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84375511>
10. Postanova Verkhovnogho Sudu u spravi No. 824/239/2018 vid 17 zhovtnja 2019 roku. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85238413>
11. Arbitration Rules of the Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce. 2017. URL: <https://sccinstitute.com>
12. Yemelianova I. Efektyvnyi arbitrazh – yakyi vin. YuRYST&ZAKON. 2019. #30. URL: <https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine/900521>
13. Volkov A., Kostiuk N. Vykonannia rishen mizhnarodnoho komertsiiinoho arbitrazhu na terytorii Ukrainy. 2018. #29-30. P. 631-632. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/vikonannya-rishen-mizhnarodnogo-komerciynogo-arbitrazhu-na-teritoriyi-ukrayini.html>
14. Nahnybida V.I. Problemy teorii i praktyky vykonannia rishen sudiv ta inshykh orhaniv: zb. nauk. pr. / za red. Yu. V. Bilousova. Khmelnytskyi: FOP Melnyk A.A., 2019. 296 p.

15. Druh O., Danyleiko A. Problemni aspekty vyznannia y vykonannia na terytorii Ukrainy rishen mizhnarodnoho arbitrazhu proty suverennykh derzhav. URL: https://sk.ua/uk/publications-uk/arbitration_against_sovereign_states-ua/
16. Mizhnarodne pryvatne pravo. Osoblyva chastyna: pidruchnyk. za red. A.S. Doherta i V.I. Kysilia. K.: Alerta, 2013. 400 p.
17. Tsirat H.A. Mizhnarodnyi komertsiiinyi arbitrazh: navch. posib. K.: Istyna. 2002. 304 p.
18. Khrimli O.H. Zakhyst prav investoriv u sferi hospodariuvannia: teoretyko-pravovyi aspekt / NAN Ukrainy, In-t. ekonomiko-pravovykh doslidzhen. Kyiv: Yurinkom Inter, 2016. 320 p.